

Vastab diploma töö
nõuetele
16.9.39.

Shuup

Valentina Reose
stud. jur.
matr. No. 11827.

4 sept 39
556

ABIELULAHUTUSE ALUSED JA KORD

KEHTIVAS ÕIGUSES

A. A.
7769

TARTU

- 1939 -

Lojs. 6x39 õigsheer.

S I S U K O R D

=====

Lk-d

Kasutatud kirjandus II

I o s a .

§ 1. Abielu. Mõiste ja rekvisiidid 1

§ 2. Abielusuhte lõpetamine 9

Abielusuhte lõpetamisest üldse:

a) Abielu tühistamine 16

b) Abielu vastu vaidlemine 27

c) Abielu lahutamine 33

1) Lahutuse põhjusi 33

2) Lahutuse järelmeid 57

II o s a .

§ 3. Abielusuhte lõpetamiskord 58

a. Asja algatamine 58

1. Kohtualluvus 58

2. Hagi esitamine 59

b. Menetlus kohtus 61

c. Asja otsustamine. Kohtuotsuste seadus-
jõustumine ning nende registreerimine
perekonnaseisusametis 62

KASUTATUD KIRJANDUS.

=====

1. Heinz Günter Lissauer - Die Gründe der Ehescheidung und Ehetrennung in rechtsvergleichender Darstellung. Berlin.
2. Tjutrjumov - Graždanskoe pravo. Tartu 1927.
3. D.Grimm - Lektsij po dogme rimskavo prava. Riga 1924.
4. Abieluseadus.
5. Balti Eraõigus.
6. 1936.a. Tsiviilseaduse eelnõu.
7. Perekonnaseisu seadus RT 191/192-1925.
8. Tsiviilkohtupidamise seadus.
9. Riigikohtu otsused alates 1925-1938.a.
10. Benterson - Fizičeskie povodõ k prekraštšeniju bračnavo sojuza. Peterburg 1917.
11. K.Talts - Abielulahutus. Tallinn 1934.
12. A.Piip - Abieluseadus. Tallinn 1927.
13. A.Piip - Rahvusvahelise õiguse süsteem. Tartu 1927.
14. Pietro Bonfante - Rooma õiguse ajalugu. E.Ein'i tõlge. Tartu 1930.
15. Kriminaalseadus.
16. Ajakiri "Õigus" nr.1-1939.
17. SSR perekonnaõigus 1926.
18. Ukraina perekonnaõigus 1926.
19. Šveitsi tsiviilkoodeks Z.B.G.

ABIELULAHUTUSE ALUSED JA KORD KEHTIVAS ÕIGUSES.

=====

§ 1. Abielu. Mõiste ja rekvi-
sii did.

Juba ühiskondliku korra tekkimisest peale on abielu koheldud mitte ainult juriidilise, vaid ka sotsiaalse instituudina. Abielul on täita rida sotsiaalseid funktsioone. Seepärast pole jäetud abielu abielupoolte isikliseks asjaks, kus pooltel oleks võimalus kokku leppida igal võimalikul viisil ning abielu lõpetada samuti lihtsa tahteavaldusega, vaid nii abielu sõlmimine kui ka lõpetamine toimub avaliku võimu osavõtul, et abieluga seondada nii sotsiaalseid kui ka eetilisi momente.

Abielu reguleerivad ühelt poolt religioossed, ¹⁾ teiselt poolt aga õigusnormid. Kaasajal pole re-

1) Heinz Lissauer - Die Gründe der Ehescheidung und Ehetrennung in rechtsvergleichender Darstellung, lk.1.

ligioosed normid küll obligatoorsed, kuid õigusnormid, millel abielu rajaneb, on sügavalt mõjustatud nii usust kui ka kirikust.

Alul reguleerisid abielu peamiselt usundlised normid, nüüd aga õigusnormid. Veel praegugi on usundlistel normidel abielu suhtes suur mõju Poolas, Austrias, Bulgaarias jm.

Rooma abielu, välja arvatud per confarreationem, oli ilmalik instituut²⁾. Kuid ka roomlased ei mõistnud abielu tavalise eraõigusliku leppena, vaid sidusid sellega sotsiaalseid momente. Nii määratlseb rooma jurist Modestinus abielu: „Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio“ (l.l D.de rit.nupt.23,2)! Keskajal mõeldi abieluall mehe ja naise ühendamist jumala seaduse alusel. Kaasaegsed seadusandlused mõistavad abielu puhtjuriidilise instituudina, kuigi õigusnormid, mis abielu reguleerivad, on sügavalt mõjustatud usundlikkudest normidest.

2) Prof.D.Grimm - Lektsij po dogme rimskavo prava.Riga 1924, lk.351.

Kehtiv seadus abielust otsest mõistet ei anna, kuid abielu käsitavatest normidest ilmneb, et abielus on tahetud näha ka sotsiaalset institututi. Seepärast ei lubagi seadus abielusuhteid korraldada abielupoolte vabal suval, vaid teeb selles asjas rea kitsendusi.

1936.a. tsiviilseaduse eelnõu § 265 mõtleb abielu all mehe ja naise ühendamist koosellu vastastikuseks toetamiseks ja laste saamiseks ning kasvatamiseks. Nad võlgnevad üksteisele truudust ning ühisele hüvele kaasaaitamist. Vastupidised lepped ja tingimused on tühised. Abielul on kaks sihti. Ühelt poolt ühineb mees ja naine selleks, et üksteist vastastikku toetada, teiselt poolt aga selleks, et järeltulevat sugu soetada. Viimane on abielusuhte peämaid sihte. Mõlemad need on ühiskondliku elu seisukohalt väga suure tähendusega. Seepärast ei saagi abielusuhte korraldamist usaldada ainult abielupoolte enda hooleks.

Prof. Tjutrjumov eraldab abielus neli elementi: 1) looduslik, 2) kõlbline, 3) religioosne ja 4) juriidiline³⁾. Kaasaegse abielu juures on normatiivse tähtsusega vaid juriidiline element. Abielu juriidiline loomus ilmneb esiteks selles, et abielu eeldab vabat tahet, mille avaldus peab vastama seadusnõuetele. Teiselt poolt aga eeldab abielu poolte ühiselu, mis väljeneb monogaamilises abielus, kooselamises ja võimatuses abielu lõpetada abielupoolte lihtsa taht⁴⁾ avaldusega .

Kooselu all ei tule muidugi mõelda mitte üksnes seda, et abielupooled faktiliselt koos elavad, vaid ka see on kooselu, kui abielulised kas ameti töö või teenistuse tõttu küll üksteisest eemal elavad, kuid neil on ühine elukeskus.

Abielu on aluseks perekonnale, perekond aga põhiliseks teguriks ühiskonna- ja riigielu kujundamisel. Seepärast omistavad seadusandlused abielusuhte reguleerimisele palju tähelepanu.

3) Prof. Tjutrjumov - Graždanskoe pravo. Tartu 1927, lk. 496.

4) Ibid.

Abielusuhteid peab korraldatama nii, et selle tagajärjel ei kannataks ei laste ega ka abielupoolte eneste huvid. Samuti ei tohi abielusuhete korraldamine olla vastuolus inimese loomupäraste instinktidega ega kahjustada avalikku moraali ega rahva elujõudu. Et kõiki neid suunitlusi taotleada, selleks seab seadus abielu sõlmimisel üles rea rekvisiite, mille puududes osutub abielu kas kehtetuks või vaieldavaks.

Kuna abielu oma juriidiliselt loomult on lepe mehe ja naise vahel, seepärast osutub abielu esimeseks rekvisiidiks abielupoolte vaba tahe. Tahte puudumine võib olla aluseks, et abielusuhet lõpetada. Edasi peab tahte väljendus vastama kindlale vormile. Lihtne tahteavaldus, mis pole toimunud seaduses sätitud viisil, pole suuteline looma abielu. Säärasel korral võib tekkida vaid mehe ja naise faktiline kooselu, mis ei kaasuta endaga neid effekte, mis on omased abielule.

Kehtiva õiguskorra järgi võib abiellu astuda iga meesisik, kes saanud 18 aastat vanaks,

5)
ja iga naisisik alates 16. eluaastast . Kuid seadus teeb rea personaalseid kitsendusi abiellujate suhtes. Abieluseaduse § 3 järgi on keelatud abielu: alanejate ja ülenejate sugulaste, täis- ja poolvendade ning õdede vahel, onu ja ta venna- või õetütre vahel, tädi ja tema venna- või õepoja vahel. Siinjuures pole oluline, kunas sugulus on tekkinud, kas abielust või väljaspool seda. Mainitud kitsendused on rakendatud selleks, et hoida järeltulijaid degenerereerumisest. Seepärast polegi oluline, kas sugulussidemed on tekkinud abielus või väljaspool seda. Eetilistel põhjustel pole abielu lubatud võõrasisa ja võõrastütre ning võõrasema ja võõraspoja vahel.

Edasi ei luba seadus abielluda: parandamatutel vaimuhaigetel; langetõbistel, kes põevad seda raskel kujul; isikutel, kes ei suuda aru saada oma teo iseloomust või ka pole suutelised ise oma tahet juhtima; pidalitõbistel ja isikutel, kes põevad suguhaigust nakkavas järgus ⁷⁾ . Osa eelloen-

5) Abieluseaduse § 2. RT 138-1922.

6) Abieluseaduse § 3.

7) - " - § 4.

datud põhjustest teevad abielu tühiseks, osa vaieldavaks.

Kuna meil kehtib monogaamiline abielu, seepärast ei luba seadus abielluda ei abielumehel ega ka naisel muidu, kui eelmine abielusuhe on lõpetatud⁸⁾. Selle keelu vastu eksimise korral tühistatakse abielu ning eksijaid karistatakse⁹⁾.

Lesk- või lahutatud naine ei või uuesti abielluda enne, kui eelmise abielu lõpetamisest on möödunud 10 kuud. See keeld pole kehtiv, kui nad sünnitavad kümne kuu kestel pärast abielu lõpetamist, kui nelja kuu möödudes nad esitavad arstiltõendi selle kohta, et nad pole rasedad või kui abielluvad uuesti lahutatud abikaasad¹⁰⁾.

Mainitud keeld on rakendatud selleks, et hoiduda arusaamatustest, mis isasuse määramine võib muidu tekitada. BES § 135 alusel loetakse laps, kes sünnib 10 kuu kestel pärast abielu lõppu, abielust sündinuks. Teiselt poolt aga määrab BES § 134, et laps loetakse abielus sündinuks, kui ta sünnib pärast 181 päeva möödumist arvates abielu-

8) Abielusead. § 5.

9) Kriminaalseadus § 390.

10) Abieluseadus § 7.

sõlmimisest. Kui lubada uut abielu sõlmida kohe pärast eelmise lõppu, võib tekkida raskusi laste äramääramisega, kummast abielust neid sündinuteks tunnustada.

Kuid siin võib tekkida küsimus, millist mõju avaldab see abielule, kui abielu on sõlmitud keelatud ajavahemikul. Kas sellist abielu tuleb lugeda tühiseks või vaieldavaks või ei avalda see üldse mingisugust mõju abielule.

Vaatamata et seadus keelab küll abielusõlmimise naisel kümne kuu kestel pärast eelmise abielu lõppu, ei tule seepärast veel sarnast abielu, mis sõlmitud vastu seda keeldu, lugeda tühiseks ega ka vaieldavaks. See norm puudutab vaid perekonnaseisumetnikke, kes kohustuvad selle järgi valvama, et abielu ei sõlmitaks naise poolt, kelle eelmisest abielust pole möödunud 10 kuud. On aga siiski abielu sõlmitud, ei saa enam seda tühistada.

Normid, mis sätivad tühiseid, vaieldavaid ja lahutatavaid abielusid, ei näe ette abielu lõpetamise ajendina sarnast tõika. Need on aga

spetsiaalnormid abielusuhte lõpetamise küsimuses. Seepärast tuleb need eelistada üldnormidele.

Allealised, eestkoste- ja hooldusalused vajavad vanemate või hooldajate nõusolekut abiellumiseks. Kuid abielu, mis sõlmitud nõusolekuta, kus see seaduse järgi nõuetav, pole veel tühine.

Nii näeme, et abielu eeldab eelkõige abielulujate tahet. Kuid lihtne tahteavaldus pole veel suuteline abielusuhet looma. On vaja täita ka seadusnõudeid.

Abielu all mõtleme mehe ja naise tingimusteta ning tähtajata ühinemist kooseluks vastavalt seadusnõuetele.

§ 2. Abielusuhte lõpetamine.

Abielusuhte lõpetamisest üldse.

Tavalises käibingus mõeldakse abielulahutuse all kõiki neid juhte, kus abielusuhe lõpetatakse. Kuid pääle lahutuse võib abielusuhe lõppeda tühistamise teel. Abielu tühistamisel on retrõaktiivne

toime. Abielusuhe poolte vahel muutub kehtetuks algusest pääle. Lahutuse korral aga sellest momendist, kui kohtuotsus, millega abielu lahutati, seadusjõustub.

Abielusuhte lõpetamisinstituut esines juba vanaaja rahvaste man. Nii tundis Kreeka kui ka Rooma õigus abielusuhte lõpetamist. Roomas lõppes abielu kas ühe abikaasa surmaga või abielu lahutamise. Abielu cum manu, mis sõlmitud formaalse toiminguga, pidi lõpetatama samuti formaalselt ¹¹⁾.

Sine manu abielu võidi lõpetada formaalsusteta kas poolte tahtel (divortium) või ühe poole taotlusel (repu ¹²⁾dium).

Abielusuhte lõpetamispõhjustena on esinenud väga mitmed olmad. Veel praegugi erinevad riikide seadusandlused suuresti selles küsimuses.

Keskajal esinevad abielulahutuse põhjustena abielurikkumine, mungaks minek, teatud karistused, kuritahtlik abikaasa mahajätmine või äraajamine jne. Protestantism lisandab juurde impotentsuse, abielust loobumise jm.

11) Prof. Bonfante - Rooma õiguse ajalugu. E. Eini tõlge.

Tartu 1930, lk-d 380 jt.

12) Grimm - op.cit., lk. 353.

Veel praegugi esineb Bulgaaria õiguses, mis suuresti mõjustatud kirikust, abielusuhte lõpetamise põhjustena: mungaks minekut, teatud karistust, orja seisusesse sattumist jne.¹³

Edasi võidakse abielu lahutada naise taotlusel, kui mees kupeldab oma naist, mehe nõudel, kui naine veedab mehe nõusolekuta öö võõras majas jne.

Varematel aegadel ei tuntud lahutamist abielupoolte ühisel palvel. Veel praegugi ei esine seda instituuti väga paljudes riikides.

Juudi õigus näeb ette abielusuhte lõpetamist abielupoolte tahtel. Pääle selle esineb sääl lahutus põhjustena abielurikkumine jne.

Muhamedi õigus rajaneb päämiselt Koraanil. Uuemad abieluseadused on aga mõjustatud Inglise õigusest. Mõlemad, nii Türgi kui ka Egiptuse õigus on tublisti mõjustatud Inglise õigusest.

Muhamedi õiguses esineb neli peapõhjust abielu lahutamiseks: 1) ühe abielupoole usust taganemine¹⁴ ; 2) kui mees ajab naise enda juurest

13) Lissauer, op.cit., lk.2.

14) Mulla, lk.201.

15
ära ; äraajamine peab olema vältav ning sellest
peab ilmnema, et mees on tahtnud naisest lahti
saada. 3) Kolmanda põhjusena abielusuhte lõpeta-
miseks võib osutada mehe avaldis, et ta jätab nai-
se maha. 4) Edasi võidakse abielu lahutada naise
16
palvel, kui mees on impotent või rikub abielu .

Hiina õiguses on abielulahutamise küsimuses
mees eelistatumas seisundis kui naine. Abielurik-
kumise korral on mehel õigus naist karistada jne.
Uus Hiina tsiviilseaduse eelnõu on pereelu aluseid
väga suuresti muutnud. Tublisti on paranenud naise
juriidiline positsioon. Eelnõu järgi pole abielu
17
enam perek.ühendamise, vaid kahe isiku seos . Abi-
elumehel on õigus pidada teatud juhtudel kaasnaisi,
kellest sündinud lapsed loetakse abielulisteks las-
teks. Nende emaks loetakse abielunaine. Uue eelnõu
järgi on kaasnaise instituut kaotatud. Kui peaks
kaasnaisi esinema, ei loeta nendest sündinud lapsi
enam abielulisteks lasteks, vaid vallaslasteks.
Isal jääb aga õigus neid lapsendada.

15) Mulla, lk.196.

16) Lissauer, op.cit., lk.3.

17) Leesment, Õigus nr.1-1939.a.

Abielu lahutuse suhtes on mees paremas seisundis kui naine. Abielusuhet ei saa lõpetada selle toimetel, et mees on abielu rikkunud. Uue eelnõu järgi on abielulahutuse ajendiks nii mehe kui ka naise poolt. Abielulahutuse ajendid eelnõus on peaaegu samad, mis esinevad moodsates Euroopa riikide seadusandlustes. Hiina tsiviilseaduse eelnõu tunneb abielu lahutamist ka vabal leppel (Art.1049). Edasi on suuri muudatusi isavõimu käsituses laste üle. Eelnõu järgi on isavõim laste üle väga suuresti vähenenud.

Moodsates kaasajariikide seadusandlustes on abielulahutuse põhjused enam vähem sarnased, milleks on tublisti kaasa aidanud ka Genfi 1902.a. rahvusvaheline konventsioon. Ainult mõned üksikud põhjused on erinevad. Nii võib Ameerika seaduse järgi mõned olukorrad enne abielu osutada lahutuseks põhjusteks. Mees võib taotleda sääl abielu lahutamist, kui naine mehe teadmata oli teisega rase, kui üks pool on põdenud pikema aja vältel vaimuhaigust. Edasi on võimalik abielusuhet lõpetada pettuse,

18) Lissauer, op.cit., lk.19.

19) SSR Perekonnasigus 1926a. § 17 ja Ukraina perekonnasigus 1926a. § 117.

ähvarduse, vägivaldalla jne. esinemisel, kui selle
18
toimel sõlmiti abielu . . . need põhjused, millele

Prantsuse õigus ei luba abielu tunnustada
tühiseks, kui näiteks, naine abiellub karistatud
mehega, milles ta polnud teadlik. Edasi ei luba
seadus abielusuhet lõpetada, kui üks abielupool
enne abiellumist oli impotent, vaimuhaige või kui
naine enne abiellumist prostitueeris. Abielu jääb
neil juhtudel kehtima.

Abielusuhte lõpetamine kaasajal toimub kohtu
kaudu. Ainult Nõukogude Vene ja Muhamedi õiguse
järgi pole abielusuhte lõpetamiseks vaja kohtu
osavõttu. Venes toimub abielusuhte lõpetamine
vastava ametniku juures. Sääli võidakse abielusu-
het lõpetada ka mõlema abikaasa ühisel palvel või
ainult ühe abielupoole avaldusel, et ta ei soovi
19
enam abielu jätkata . Põhjusi pole vaja mingisugu-
seid ette tuua. On küllalt, kui üks abielupool
avaldab, et ta ei taha enam senist abielu jätkata.

Kui abielusuhe lõpetatakse mitte poolte ühi-

18) Lissauer, op.cit., lk.19.

19) SSR Perekonnaõigus 1926a. § 17 ja Ukraina perekonna-
õigus 1926a. § 117.

sel palvel, vaid ühepoole taotlusel, siis peab taotleja pool näitama, et need põhjused, millele ta toetub, esinevad kostja man. Pole lubatud, et see pool, kelle man need põhjused esinevad, tõusetaks vastava taotluse. Ainult Havai õiguses on erand. Nimelt võib sääl abielupool, kes enda juures leiab leepira sümptoome, tõusetada lahutus-hagi (Revised Laws.1925 § 2965).

Nagu eelpool mainisime, esineb väga mitmesuguseid põhjusi abielusuhte lõpetamiseks. Osa põhjusi on seondatud süüdimõistmisega, teised mitte. Esimeste hulka kuulub: abielurikkumine, halb käitumine jne. Teiste hulka aga haigus, impotentsus jms. Edasi võime liigitada abielusuhte lõpetamise põhjusi absoluutseiks ja relatiivseiks. Mõned seadusandlused tunnevad vaid absoluutseid põhjusi (Austria, Prantsuse, Inglise). Kehtiv seadus liigitab põhjused abielusuhte lõpetamiseks kolmeks: ühed põhjused teevad abielu tühiseks,

teised vaieldavaks ja kolmandad annavad võimaluse taotleda lahutamist.

a) Abielu tühistamine.

Abielu on, nagu ülal käsitasime, sotsiaalne instituut, mille toime ei piirdu ainult abielupoolte eneste huvidega, vaid ulatub palju kaugemale. Sageli puudutab abielu nii avalikke huve kui ka kolmandate huve laste näol jne. Seepärast loeb seadus teatud juhtudel abielud tühisteks, kuid nad ei vasta seadusnõuetele abielupoolte soovist hoolimata. Tühistamise korral muutub abielusuhe tühiseks algusest peale. Seda nagu polekski üldse olnud.

Abieluseaduse § 12 alusel loetakse abielu maksvusetuks, kui abiellujatest oli mees alla 18a. või naine alla 16a. vana. (Sama vanus esineb abiellujate suhtes ka Hiina uues tsiviilseaduse eelnõus). Sellist abielu võidakse tunnustada kehtivaks, kui naine on jäänud sellest abielust rasedaks või abielupooled on mõlemad saanud abieluealisteks asja otsustamiseni.

Mõned seadusandlused ei ole nii resolutsed abielu tühistamises, kui abiellujad ei vasta vanuse suhtes seadusnõuetele. Nii näeb Šveitsi tsiviilkoodeks selles vaid edasilükkavat tingimust, kui abiellujad pole abieluealised. See ei kaasuta endaga abielu maksvusust. Ainult vanematel ja eestkostjatel, kes pole oma nõusolekut annud selliseks abieluks, võivad sarnase abielu vastu vaielda. Kuid nende vaidluse kõrvaldab ²⁰ naise rasedus või abieluea saabumine .

Edasi on abielu maksvusetu, kui abielupooled on neis sugulusvahekordades, kelle vahel pole abielu lubatud Abielusead. § 3 alusel. Sellise abielu tühistamine on rakendatud tervislistel motiividel. Ta ülesandeks on hoida järeltulevat põlve degenerereerumisest. Sedaliiki abiellumiskeeld esineb ka teiste riikide seadusandlustes.

Abielu on kehtetu ka siis, kui kas mõlemad abikaasad või üks nendest oli abielu sõlmimise ajal parandamata vaimuhaige, langetõbine raskel

20) Šveitsi tsiviilseadus Z.B.G.art.128 jt.

kujul või kui abiellu astuja mõne muu kestva põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada või oma tegevust juhtida või oli pidalitõbine.

Käesolev punkt säeb abielu maksvusetuks tunnustamise ajendiks kaks põhjust: tervislike ja teo iseloomust mitte-arusaamine. Haigustest mainitakse parandamatut vaimuhaigust, pidalitõbe ja raskekujulist langetõbe. Teo iseloomust mitte-arusaamine võib osutuda abielu tühiseks tunnustamise ajendiks vaid üksnes siis, kui abielluja kestva põhjuse tõttu ei suutnud aru saada abiellumistoimingust. Kuid, kui abielluja küll polnud teadlik abiellumistoimingus, aga see põhjus oli möödaminev, ei muuda sarnane olu abielu maksvusetuks, sest seadus nõuab selleks pidevat teadvuseta olekut²¹. Kui keegi sõlmib abielu kas pettuse, eksituse, jooõnud oleku või uimastuse mõjul ilma et oleks saanud aru abiellumistoimingust, ei muuda need olud abielu maksvusetaks, vaid siin

21) Võrdle ka K.Talts, Abielulahutus. Tallinn 1934a., lk.16.

tekib sellel abikaasal, kes mainitud asiolude tõttu oli teadmatuses teo iseloomust, õigus abielu vastu vaielda (Abielusead. § 14 p.1).

Sarnane seaduse säte on kõigiti loogiline ning ka elupärane. On ju abielu põhilisi rekvisiite abiellujate ^ttahe ning teadlik tahe. Kui isik sõlmis abielu küll olles teadmatuses abielutoimingus, kuid hiljem saab sellest täiesti aru, siis peab küsimuse otsustamine jätma temale endale, kas ta soovib sarnast abielu tunnustada või mitte. Avalik võim ei võiks sellist abielu tühistada, mida isik soovib ise tunnustada. On aga abielluja sarnases seisundis, et ta polnud suuteline aru saada toimingust ei abiellumisel ega ka hiljem, siis ei või muidugi sellist abielu tunnustada, ku a puudub abielu põhiline rekvisiit - vaba tahe. Kui sarnase abielu korral esitab avalik võim vastava taotluse abielu tühistamiseks, kuid enne kohtuotsuse langetamist saab isik terveks, langeb avalik algatus ära. Isikul endal jääb

edaspidi õigus vastava taotlusega esineda.

Lõpuks on abielu tühine ning maksvuseta, kui abielu sõlmimise ajal oli üks abielupool või mõlemad teises abielus (A.S. § 12 p.4). Oluline pole siinjuures, kas eksija oli teadlik või ei, et eelmine abielu pole veel lõppenud. Igal juhul teeb endise abielu vältamine tühiseks hilisema abielu. Kui abiellumine on toimunud hääs usus, kus isikul on olnud kindel veene, et endine abielu on lõppenud, võib see asidu vabastada teda vaid kriminaalvastutusest. Abielule see mõju ei avalda. See jääb ikka kehtetuks.

Abielu tühistamise ajendit kohtus võib tõusetada kas prokurör või asjast huvitatud eraisik. Muidugi ei tule selle all mõelda, et eraisikul, kes pole asjast otseselt huvitatud, puudub üldse võimalus küsimust alगतada. Tõsi, ta ei saa esineda abielutühistamise taotlusega kohtus, küll võib aga nendest asioludest teatada avalikule võimule. Kohtus saab tühistamistaotlusega esineda veel prokurör ja asjast huvitatud eraisik.

Kui tühistatav abielu on lõppenud kas surma tõttu või mõnel teisel teel, võib tühistamistaotlust tõusetada ning asja edasi ajada üksnes asjast huvitatute eraisik. Senikaua, kui mõlemad abikaasad on elus, ei või kohtus poolleliolevat abielu tühistamistoimetust lõpetada asjast huvitatute palvel, kuigi see tema poolt oli algatatud. See on ka arusaadav. Niikaua, kuni abielupooled mõlemad elavad, on seadusvastaselt sõlmitud abielu ikkagi nende suhtes kehtiv. Kuna seadus loeb avalikes huvides sarnased abielud kehtetuks, pole mõeldav, et algatatud asja võiks lõpetada. See oleks sama sugune võimatus, nagu algatatud avaliksüüasja lõpetaminegi. Kui üks abielupool sureb pärast vastava taotluse esitamist, võivad asjast huvitatud isikud taotlust jätkata .

Abielu tühistamise taotlus eelloendatud põhjustel kannab avalikõiguslikku loomujoont. Seepärast pole selle esitamine seondatud miigisuguse tähtajaga. Ka on sarnane taotlus vaba nii kohtulõivust kui ka tempelmaksust.

22) Võrdle A. Piip - Abieluseadus ja Perekonnaõigus. Tallinn 1937, lk-d 9,10 ja Riigikohtu tsiv.os. otsus nr.1831-1933a.

Abielu maksvusetus tunnustamise korral tü-
hineb see ab initio - algusest peale. Naine saab
tagasi selle nime, mis tal oli enne abiellumist,
mis kehtetuks tunnustatud²³ .

1936a. Tsiviilseaduse eelnõuks on üldjoon-
tes abielu tühistamise põhjused samad, mis kehti-
vaski õiguses. Ainult § 239 järgi võib abielu-
pool, kes oli hääs usus, abielu tühistamise kor-
ral toimida lahutuseeskirjade järgi. Lapsed, kes
sündinud tühisest abielust, loetakse abielulisteks,
kelle suhtes tuleb rakendada neidsamu järelemeid,
nagu abielulahutamisegi korral (Eelnõu § 240).

Kui kehtetuks tunnustatavast abielust on
sündinud lapsi, siis peab kohus abielu tühistades
võtma seisukoha ka, kumma abikaasa juurde nad
jätta. Selle küsimuse lahendamisel peab kohus
eelkõige arvestama, kumma abikaasa juures oleks²⁴
laste kasvatamine paremini tagatatud . On abi-
kaasad laste küsimuses ise kokku leppinud ning
see lepe vastab laste huvidele, võib kohus laste
saatuse otsustada vastavalt sellele. Veendub aga

23) Abieluseadus § 18.

24) - " - §§ 19,33.

kohus, et kokkuleppe järgi pole soovitav laste saatust määrata, jätab leppe tähelepanemata ning otsustab ise, kumma abielupoole juurde lapsed jätta.

Kui lapsed on selles eas, et nad oskavad oma soove objektiivselt väljendada, peab kohus arvestama laste sooviga, kumma abielupoole juurde nad tahavad jääda. Sarnase soovi täitmine on kohtule obligatoorne, kui laps on selles eas, et ta suudab oma soovi kindlalt ning objektiivselt väljendada. Siin võib tekkida küsimus, millisest momendist alates peab kohus küsitلهma laste soove. Tsiviilkohtupidamise seaduse § 86 järgi on võimalik lapsi üle kuulata, kui nad on saanud 7 aastaseks. Sellest ajast tuleks lugeda ka meele-²⁵mõistluslikku iga .

Kehtiv seadus käseb laste saatuse määramisel, kumma abielupoole juurde neid jätta, arvestada üksnes laste huvidega. Kuigi BES § 200 määrab, et kui abielusuhe lõpetatakse ühe poole süül,

tulevad lapsed jätta teise abielupoole juurde, ei tule sellega arvestada. Abieluseadust tuleb selles küsimuses kohelda kui lex specialis, mida tuleb eelistada BES sätetele.

Laste saatuse määratlemisel puutume kokku küsimusega, kas selle asja otsustamisel võib kohus oma initsiatiivil andmeid koguda, või peab arvestama TKS § 4 põhjal võistkondlikkuse printsiibiga. Edasi võib tekkida küsimus, kas on võimalik muuta seadusjõustunud kohtuotsust, millega laps on jäetud ühe abielupoole juurde, ning laps määrata uuesti tema juurde?

Mis puutub tõendite kogumisse laste saatuse asjas, siis tuleb asuda seisukohale, et siin pole kohus seotud üksnes nende tõenditega, mida esitasid pooled, vaid võib ka omal algatusel igal ajal tõendeid koguda. TKS § 1356⁹ (RT 33/34-1923) alusel võib abielu lahutamise ja tühistamise korral koguda andmeid omal initsiatiivil sõltumata pooltest. Et abielu maksvusetuks tunnustamisega koos

26) Võrdle ka Riigikohtu otsus nr.352-1932.a.

määratakse ka laste saatus, siis loomulikult võib ka siin kohus omal initsiatiivil tõendeid koguda.

TKS §§ 893 ja 895 alusel evib seadusjõustunud kohtuotsus materjaalset õigusjõudu nii kohtupooltele kui ka kohtule endale, sest juba roomlased leidsid, et bona fides non patitur ut bis eadem exicatur. Kuid laste saatuse küsimuses tuleks asuda siiski vastupidisele seisukohale. Nimelt pole laste saatuse määratlemine puht eraõiguslikku loomuga küsimus, vaid siin esineb avalikõiguslikke sugemeid. Nagu äsja mainisin, pole kohus kohustatud arvestama laste saatuse määramisel ei poolte soovidega ega ka muude asioludega, vaid peab silmas pidama üksnes laste huve. Kui kohtuotsusega on küll laps ühe abielupoole juurde määratud, kuid pärastpoole muutuvad olukorrad nii, et lapse huvid oleksid paremini tagatud, kui laps jääks kasvatada teisele abielupoolele, pole põhjust seda mitte lubada. Päälegi pole see mitte kohtupoolte huves, vaid laste huves, kes pole ol-

27

nud kohtupoolteks . Nii võib kohus revideerida seadusjõustunud kohtuotsust laste küsimuses ning seda muuta, kui leiab, et laste huvidele oleks parem, kui need jäävad teise abielupoole juurde.

Laste huvide all ei tule mõelda mitte üksnes seda, kumma abielupoole juures on paremad materjaalsed eeldused laste kasvatamiseks, vaid kõike, mida vajab laps üldse. Sii hulka kuulub nii emahool kui ka emaarm, kui laps on neis aastais, kus ta seda vajab.

Kui abielu registreeriv asutis rikub abielu sõlmimisel vorminõudeid, ei ole see põhjuseks, et abielu tühistada (A.S. § 20). Sarnane rikkumine võib kaasutada endaga vaid karistuse ametnikule, ei muuda aga abielu kehtetuks. Kuid kui eksimusega on seonduvad need asiolud, mille olelusel loeb seadus abielu kehtetuks, on muidugi selline abielu maksvusetu.

27) Võrdle ka Riigikohtu tsiv.os.otsus nr.348-1937a.

b) Abielu vastu vaidlemine.

Nagu äsja käsitasime, on teatud olmade olelusel abielu kehtetu. Avalik võim, kui talle saavad teatavaks sellised abielud, kohustub esinema ex officio vastava taotlusega, et tunnustada neid kehtetuiks. Teine liik olmi ei tee abielu kehtetuks, vaid vaieldavaks. Siin võib abielu tühistamist taotleda üksnes abikaas. Ainult temast sõltub, kas esineda vastava taotlusega või mitte. Avalik võim, kui ka kolmandad isikud on täiesti välja lülitatud. Neil pole õigust esineda tühistamistaotlusega. See taotlus on puhtisiklik ning kuulub üksnes abikaasale. Päriljad ja sugulased võivad jätkata abielu tühistamise protsessi, kui see on algatatud abikaasa poolt ta eluajal.

Abielupool võib nõuda abielu kehtetuks tunnustamist, kui tema abielu sõlmimise ajal ei suutnud aru saada teo iseloomust või normaalselt oma tahet juhtida mõne ajutise põhjuse tõttu .
28

See õigus on kummagil abikaasal, kes ei suutnud

normaalse tähelepanu juures tajuda abiellumisfakti. Nende põhjuste hulka kuuluvad: meelemõistuseta seisnud abiellumisel, eksitus, ajutine vaimuhaigus jne. Kõik need põhjused peavad olema ajutised ning mööduvad, et isikul oleks võimalus hiljem selgusele jõuda ning soovikorral abielu tühistamist nõuda. On aga need põhjused permanentsed ega möödu pea pärast abielu sõlmimist, on tegemist tühise abieluga, nagu ülal käsitatud.

Edasi lubab seadus abielu vaidluse korras tühistada, kui teine abikaas põdes suguhaigust haiguse külgehakkavas järgus ²⁹. Kuigi seadus otse ei maini, et säärane õigus on abikaasal vaid siis, kui ta polnud teadlik haiguses, tuleks siiski seda tunnustada. Oli abikaas teise haiguses teadlik enne abiellumist, ei võiks lubada tal tühistamistaotlusega esineda. Seadus tahab pakkuda siinkohal kaitset nii kahjusajale kui ka ta järglastele haigusohu vastu. Sama säte leidub ka Šveitsi tsiviil kodeksis art.125.

29) Abieluseaduse § 14 p.2.

Ühe abikaasa palvel tunnustab kohus abielu tühiseks, kui ta on abiellunud eksituse tõttu, olgu et ta ei soovinud kas üldse abielluda või ei soovinud abielluda selle isikuga ³⁰. Eksitus võib olla nii abielufaktis kui ka abikaasa isikus.

Seadus täpsemalt ei säti, milline peab eksitus olema. Seepärast tuleb eksituse fakt lahendada üldsisiviil-seaduste alusel.

Ka sel puhul võib abikaas nõuda abielu tühistamist, kui teda tõukas abielluma eksitus teise abikaasa säärase omaduste suhtes, mille puududes poleks saanud kunagi oletada, et ta võiks selle abikaasaga elada ühiselu ³¹. Samasugust seisukohta väljendab ka 1936a. tsiviilseaduse eelnõu § 242.

Siingi jätab seadus lähemalt määratlemata, millised need põhjused peavad olema. Seaduse sisust aga nähtub, et nendeks võivad osutuda kõik olmad, mis viisid ta eksitusse ning tõukasid abielluma. Kuid tõelisi asiolusid teades poleks kunagi ta abiellunud. Juhud, mida käesolev säte

30) Abielusead. § 14 p.3.

31) - " - § 14 p.4.

endasse mahutab, võivad olla väga mitmesugused. Nad peavad puudutama üksnes teise abikaasa isiklike omadusi, mitte aga varalisi ega ka perekondlike omadusi. Sedaliiki põhjusteks võivad osutada: pettus, suguline korratus, elukutseline prostitutsioon, kuritegevusele kaldumine, vargusemaania, pillamine, joomahaigus, suguhaigus jne. Kui teine abikaas ei võinud seda õigel ajal teada, kas varjamise, pettuse või mõne muu asiolu tõttu, annab sarnane olukord õiguse taotleda abielu tühistamist.

Kui üks abikaas avatleb teist abielluma vale teadetega või tõe varjamisega selle kohta, kes ta on, või olude kohta endisest elust, mis teist oleks takistanud abielu sõlmimast, võib abikaas, kes sarnaste asiolude toimele on abielu sõlminud, taotleda selle tühistamist³². Siingi peab kostja käitumine olema sarnane, et nõudja poleks normaalse tähelepanu juures suutnud taju- da tõelist olukorda. Edasi peab just vale andmete esitamine kostja poolt osutama abielu motii-

32) Abieluseaduse § 14 p.5.

viks, mille puududes poleks nõudja astunud abiellu. Andmed, mille kaudu on üks abielupool avatletud abielluma, peavad olema suunatud minevikku ning käsitama avatleja isikut või ta endist elu. Puudutavad aga vale andmed tulevikku, ei või see osutada abielu tühistamise ajendiks.

Lõpuks võib abikaasa taotleda abielu tühistamist, kui teda sunniti nõusolekut avaldama abiellumiseks läheda ja tõsise hädaohuga, millega ähvardati kas tema enda või ta lähedalseisva isiku elu, tervist või au³³.

Ähvardus peab olema tõeline, ohtlik ning seadusevastane. Ta peab suunatud olema üksnes kas nõudja enda või ta lähedalseisva isiku isikliste õigusvarade vastu. Vara vastu suunatud ähvardus ei saa olla abielu tühistamise ajendiks.

Eelloendatud (§ 14) põhjustel võib abielu tühistamise taotlust tõusetada kuue kuu kestel arvates ajast, mil abielupoollele said teatavaks asiolud, mis annavad võimaluse abielu tühistada. Ähvarduse korral hakkab see tähtaeg kulgema mo-

33) Abielusead. § 14 p.6.

mendist, mil ähvardav hädaoht lõppes. Üldaegumi-³⁴
seks on viis aastat, arvates abielu sõlmimisest .
Väljaspool seda tähtaega ei saa üldse abielu tü-
histamist taotleda, kuigi asiolud võivad ilmned
pärast 5 aasta möödumist.

Õigus taotleda abielu tühistamist on
puhtisiklik õigus, mis kuulub üksnes abikaasale.
Keegi teine sarnast hagi esitada ei saa. Ainult
sel juhul, kui taotlus on tõusetatud abikaasa
poolt, võivad pärijad seda edasi ajada.

Abielu tühistamisel vaidluse korras on
samasugused tagajärjed, nagu maksvusetugi abielu
tühistamisel, mida oleme juba käsitanud.

1936.a. tsiviilseaduse eelnõu normeerib
vaieldavaid abielusid läbikaudselt samadel print-
siipidel, nagu kehtivgi seadus, ainult mõne eran-
diga. Nii lubab eelnõu vanematel ja ka teistel
isikutel vaielda abielu vastu, kui see sõlmitud
nende nõusolekuta, kus see nõuetav. Sarnane vaid-
luse õigus kustub, kui abielluja on vahepääl saa-
nud täisealiseks või naine saanud rasedaks .³⁵

34) Abieluseadus § 15.

35) 1936.a. tsiviilseaduse eelnõu § 241.

Edasi võib abielupool vaielda abielu vastu ning seda tühistada, kui ta eksituse tõttu sõlmis abielu mitte selle isikuga, kellega tahtisabielluda, või kui ta eksis abielupoolle selliste omaduste suhtes, mille teadmisel ta poleks üldse abiellunud ³⁶. Eelnõu järgi on võimalik abielu vastu vaielda, kui see on toimunud kas pettuse, surve või mõne muu vägivaldse akti toimeil (Eelnõu §§ 243, 244). Tähtajad hagi esitamiseks on samad, mis keh-tivaski õiguses.

C. Abielu lahutamine.

1. Lahutuse põhjusi.

Abielulahutamise toimeil lõpetatakse ka abielusuhe, kuid lahutus erineb suuresti abielu tühistamisest. Abielu lahutuse korral lõpeb abielusuhe sellest momendist, kui kohtuotsus seadusjõustub, tühistamise korral aga algusest peale. Hagi esitamise poolest sarnaneb abielu-

36) 1936.a. tsiviilseaduse eelnõu § 242.

lahutus abielu vastu vaidlemise instituudile. Mõlemate puhul saab hagi esitada üksnes abi- kaas, kunagi aga mitte avalik võim ega ka kol- mandad, mis on omane maksvusetele abielule.

Abieluseadus lubab eelkõige abielu la- hutada, kui üks abikaasadest on abielu rikku-³⁷ nud . Mõned seadusandlused tunnevad veel ptae- gugi abielurikkumist ainult naise poolt (Hiina). Need maad, mille abieluseadus on mõjustatud ristiusust, tunnevad pea eranditult abielurik- kumist mõlema abielupoole poolt. Tsiviilseaduse eelnõu otse mainib, et abielupooled võlgnevad³⁸ teineteisele truudust . Abielu rikkumise kor- ral aga ei saa juttugi olla truudusest. Samasu- gure säte leidub veel Austriá ja Ungari seadus- tes.

Abielurikkumine eeldab ühelt poolt objek- tiivset, teiselt poolt aga subjektiivset mo-³⁹ menti . Objektiivne moment ilmneb selles, et abielupool peab sugulist läbikäimist võõra mehe

37) Abieluseadus § 21.

38) 1936a. Tsiv.sead.eelnõu § 264.

39) Lissauer - op.cit., lk.33.

või naisega. Subjektiivseks olmaks aga on arusaamine ning tahe abielu rikkuda. Ühe elemendi puududes ei saa olla juttu abielurikkumisest. Seepärast ei või abielurikkumiseks lugeda, näiteks, juhust, kui naine peab sugulist vahekorda küll võõra mehega, kuid see on tingitud vaimuhaigusest, vägistamisest, eksitusest, meelemõistuseteta olekust jne. Muidugi peab asioludest ilmema, et ta pole suguühenduses vähimalgi määral süüdi ning normaalses olukorras poleks ta kunagi pidanud sugulist suhet selle isikuga.

Prantsuse õiguse järgi loetakse see abielurikkumiseks, kui abikaas pidas suguühendust võõraste isikutega kas alkoholi või morfiumi mõjul⁴⁰. Saksa õiguse järgi pole see aga võimalik. Lissauer leiab, et kui suguühendus võõra isikuga on toimunud eksituse tõttu, ei või seda pidada abielurikkumiseks⁴¹. Nõuab ju abielurikkumine selget arusaamist oma teost ning tahet selleks. Ühtlasi on ta rikkujal ka soov loobuda

40) Pierard - I, lk.225.

41) Lissauer - op.cit., lk.35.

senisest abielust. Šveitsi õigus ei loe küll eksituse puhul toimunud suguühendust abielurikkumiseks, aga nõuab, et eksimiseks oleksid kindlad põhjused (Walton, lk.44).

Kui ühel abielupoolel on lähedane vahekord küll võõra isikuga, kuid niikaua kuni see pole arenenud suguühenduseni, ei saa olla juttu abielurikkumisest ega ole võimalik ka selle alusel abielu lahutada.

Abikaas, kes taotleb abielulahutust abielurikkumise pärast, peab tõendama, et see on tõeliselt toimunud. Abielurikkumise tõendamine aga osutub sageli väga raskeks, mõnikord koguni võimatuks. Seepärast on kohtupraktis asunud seisukohale, et abielurikkumise fakti ennast polegi vaja tõendada. On küllalt, kui tõendatakse sellised olukorrad, mis normaalselt viiksid suguühendusele. Sarnasest olustikust

```
pre-  
sumeerib juba kohus ise abielurikkumist
```

⁴² .

Kui abikaasad mõlemad rikuvad abielu, ei võta see õigust taotleda abielu lahutamist.

Teisel abikaasal jääb õigus vastuhagi korras

taotleda omalt poolt abielu lahutamist ning ka hageja tunnustamist süüdivaks abielurikkumises⁴³.

Tsiviilseaduse eelnõus on abielurikkumise instituut normeerimist leidnud samadel põhimõtetel nagu kehtivaski õiguses.

Õigus abielulahutust taotleda abielu rikkumise tõttu küstub kuue kuu kestel arvates mõnest, mil talle said teatavaks need asjolut, kuid mitte pärast viie aasta möödumist, arvates abielurikkumisest. Samad tähtajad on rakendamist leidnud ka Tsiviilseaduse eelnõus (§ 247).

Abikaas, kes taotleb abielulahutust abielurikkumise alusel, ei pea tõendama, et ta on saanud sellest teada mitte varem kui 6 kuu kestel arvates hagi esitamisest. Ta peab vaid nentima hagi palves abielu rikkumise aja ning sellest teadasaamise, kui abielurikkumisest on möödunud rohkem kui 6 kuud. Vastaspool, kui tahab vaidlust rajada sellele, et hageja taotlus on

43) Võrdle ka Riigikohtu Ts.os.otsus nr.198-1936a.

aegunud, peab ise tõendama, et kas abielurikkumisest on möödunud rohkem kui 5a. või teadasaamisest üle
44
6 kuu .

Kui abielurikkumine on toimunud teise abielu-
poole nõusolekul või kui see on andestatud, ei saa
enam nõuda abielulahutust.

Abikaasal on õigus taotleda abielulahutust
üldalustel, kui pärast abiellumist saab ta teada,
et teine abielupool on enne abiellumist, kuid pä-
rast kihlust olnud suguühenduses kellegi teisega.
Esimene avalik avaldus abielu sõlmimiseks toimub
kihlusega. Seadus nõuab, et abielutruudus hakkaks
kulgema juba sellest momendist.

BES § 7 alusel kohustuvad abielupooled üks-
teisele olema truud ning elama koos. Kõik tingimu-
sed ja lepped, mis seda muudavad, ei evi kehtejõu-
du. Vastavalt sellele määrabki Abieluseaduse § 22,
abikaas võib nõuda lahutust, kui üks abikaasadest
on teise kuritahtlikult maha jätnud või teadmata
kuhu ära läinud ega ilmu perekonna juurde, ilma et
tal oleks mõjuvaid põhjusi äraolekuks. Äraolek peab

olema väldanud vähemalt 1 aasta. Ka tsiviilseaduse eelnõu järgi on kuritahtlik mahajätmine lahutuse põhjus. Peaaegu eranditult esineb see lahutuspõhjus ka teiste riikide seadusandluses.⁴⁵

Enne aga, kui esitada hagi abielulahutamiseks, on vaja prejuditsionaalmenetlusena kohtu kaudu kutsuda abielupoolt tagasi perekonna juurde⁴⁶.

Mitte varem, kui peale üheksakuulist äraolekut, peab mahajäetud abikaasa paluma asjaomast kohut, et ta kutsuks äraolejat abikaasat tagasi perekonna juurde. Äraolija peab vähemalt kolme kuu kestel arvates kohtu teadaandest või avaliku kuulutuse ilmumisest, ilmuma perekonna juurde. Pärast kolmekuulise tähtaja möödumist võidakse esitada lahutushagi, kui abikaas pole ilmunud perekonna juurde. Abikaasa tagasikutse instituuti tunnevad ka teised seadusandlused. Ainult tähtajad selleks on erinevad. Enamalt jaolt kõigub see kolme kuu ümber⁴⁷.

45) Lissauer - op.cit., lk.51.

46) Abieluseadus § 22.

47) Lissauer - op.cit., lk.55.

Kui äraolija küll kohtu kutsel ilmus perekonna juurde, kuid uuesti jättis kuritahtlikult maha abikaasa, võib viimane lahutust nõuda, kui teistkordne äraolek on väldanud vähemalt 1 kuu. Siin pole vaja enam uut väljakutse-menetlust ette võtta, kuna kostja käitumine näitab, ^{et} perekonna juurde ilmumine on sooritatud vaid silmakirjaks.

Uues eelnõus on väljakutsemenetlus samal kujul käsitamist leidnud. Ainult tähtaegades on muudatusi. Tagasikutse taotlust võidakse algatada juba pärast kolme kuulist äraolekut, tagasiilmumise korral peab uus äraolek kestma vähemalt kolm kuud, enne kui saadakse hagi esitada ⁴⁸ .

Võrdne kuritahtliku mahajätmisega on:

1) kui naine keeldub järgnemast mehele uude elukohta; 2) kui mees keeldub elukoha muutmisel naist kaasavõtmast või 3) kui üks abikaas sunnib teist lahus elama.

Tagasikutse taotluse puhul pole vaja tõendada, et abikaas viibib kuritahtlikult perekonnast eemal ⁴⁹ . See on vaid eelduseks, et hagi esitada.

48) 1936.a. Tsiviilseaduse eelnõu §§ 248, 249.

49) Võrdle ka Riigikohtu otsus nr.490-1935.a.

Kostja suhtes tal suurt normatiivset toimet pole. Ta võib näidata vaid, et kostja ei taha tõepoolest perekonna juures elada.

Tõendite koormise jagamisel on hageja siin paremas seisundis. Kogu onus probandi lasub kostjal. Kui väljakutse perekonna juurde on olnud ning kostja pole tagasi ilmunud, kohustub kohus abielusuhte lõpetama, kui kostja ei suuda tõendada, et äraolekuks on olnud vältimatud põhjused. Seega peab kostja äraoleku põhjusi selgitama ning tõendama.

Edasi näeb Abieluseadus lahutus põhjusena kokkuleppimatust. Kui abikaasad on kokkuleppimatuse tõttu lahus elanud vahetpidamata vähemalt kaks aastat, siis võib kumbki abikaas nõuda lahutust.

Normaalne abielu on siis mõeldav, kui abielupoled elavad koos. Kuid kui nende iseloomud on niivõrd sobimatud, et kooselu pole mõeldav, ei võiks kuidagi sundida sarnaseid isikuid koos elama ega abielu jätkama. See oleks seondatud

sotsiaalse ohuga. Ei saa ju oodata, et sellisest abielust võiks saabuda järeltulijaid. Seepärast lubab seadus neid abielusid lõpetada ükskõik kumba abikaasa soovil. Kui abielu lahutamine abielurikkumise toimetel on seondatud kas ühe abielupoole või ka mõlemate süüdimõistmisega, siis siin ei saa olla juttu kellegi süüdimõistmisest. Siin pole keegi süüdi, vaid abielusuhte lõpetamine on tingitud poolte loomupärasest sobimatusest. Seepärast ei saa ju olla ka süüdimõistmist.

Kokkuleppimatus, mida käsitab Abielusead. § 23, peab olema loomupärane ning esinema mõlema abielupoole man. Just iseloomude lahkumineku tõttu ei saavutata abielus üksmeelt.

Ei saa lugeda kokkuleppimatuseks seda, kui üks abielupool käitub perekonnas julmalt ning põhjustab oma käitumisega riidu ja tülisid. Sarnasel juhul tuleb abielu lahutada julma käitumise toimetel, kus vastaspool tunnustatakse süüdlaseks
51
pooleks . Ei ole ka kokkuleppimatus see, kui

51) Võrdle Riigikohtu tsiv.os.otsus.nr.749-1930.a.,
nr.115-1936.a.

abikaasad avaldavad, et nad on omavahel kokku leppinud, et soovivad abielu lahutada, kuna leiavad, et nende iseloomud pole sobivad kooseluks. Sarnasel juhul tuleks abielu lahutada ühisel palvel Abieluseaduse § 30 alusel⁵². Abielulahutamise korral kokkuleppimatuse tõttu peab kohtule tõendamata selliseid olukordi, millest saab kohus järeldada, et abielupoolte loomujooned on niivõrd vastuolulised, et nende vahel pole mõeldav normaalne abielu.

Kui üks abielupool taotleb lahutust kokkuleppimatusel, võib teine abielupool exceptio korras tõendada, et kooselu on lõppenud nõudja süül.⁵³ Sel juhul tuleb nõudja taotlus jätta rahuldamata.

Ei või kokkuleppimatuseks lugeda seda, kui abikaasad lepivad kokku ning lõpetavad kooselu. Sellisel juhul võidakse abielu lahutada ikka poolte ühisel palvel, mitte aga kokkuleppimatusel⁵⁴. Nagu äsja mainisin, on kokkuleppimatusega vaid siis tegemist, kui abielupoolte erinev ning

52) Võrdle Riigikohtu tsiv.os.otsus nr.1561-1930a.
53) Võrdle - " - otsus 1084-1931.a.
54) " - " - " 332-1936.a.

sobimatu iseloom põhjustab abielus riide ja arusaamatusi. Seda aga peab kohtus tõendama. Ainult sel juhul, kui kostja tunnustab neid fakte, mida hageja säeb oma taotluse aluseks ning millest järeldeb sobimatus, pole vaja hagejal esitada muid tõendeid. Muidu küll.

Kolmanda põhjusena abielu lahutamiseks näeb seadus ette abielupoolte lahuselu, mis tingitud mitte nendest endist, vaid välistest asioludest. Abieluseaduse § 24 alusel võib kumbki abielupool nõuda lahutust, kui abikaasad on sunnitud lahus elama põhjusil, mis ei sõltu neist, vähemalt kolm aastat ⁵⁵.

Normaalne abielu on ikka vaid üksnes siis, kui abielupooled elavad koos. Peavad abikaasad mõne asiolu pärast elama pikemat aega lahus, poleks abielul mõtet. Seepärast lubabki seadus sarnasel juhul abielu lahutada.

Käesoleva põhjuse juures on oluline, et abielupooled on sunnitud lahus elama väliste asiolude tõttu, mis ei sõltu neist. Selliste asioludena

55) Abieluseadus § 24. Eelnõu § 152.

võiks mainida: vangisolekut, mis vältab üle 3. aasta, sõjavangi langemine pikemaks ajaks jne. Kuid kui abikaas peab lahus elama kas ameti tõttu või mõnel muul põhjusel, mida tal on võimalik muuta, ei mahu sarnane juhus käesolevasse paragr. Siin võib juttu olla abikaasa mahajätmisest, mitte aga lahuselamisest väliste asiolude sunnil.

Edasi võib abikaas nõuda lahutust, kui teine abikaas vastu nõudja tahtmist takistab sigitamist. On ju abielu päämaks sihiks, mille pärast abielupooled ühinevad, soo jätkamine. Kui üks abielupool takistab sigitamist, kaoks sellega teisel poolel koguni abielu mõte. Seepärast lubab seadus lahutada abielu, kui teine abielupool takistab sigitamist.

Kui teine abikaas on täiesti sugu-või sigitusvõimetu mitte rauganõtruse pärast, vaid muudel asioludel, jääb teisel abielupoolel õigus nõuda lahutust⁵⁶ .

Suguvõimetust (impotentsia) jagatakse kaheks: suguvõimetus (impotentia coeundi) ja sigi-

56) Abieluseadus § 25 p.2.

tusvõimetus (impotentia genuandi) . Esimesel juhul pole isik üldse suuteline sooritama suguakti. Teisel juhul on ta võimeline küll pidama suguakti, kuid pole suuteline sigitama. Mõlemad vead võivad osutada lahutuse põhjusteks, väljaarvatud juhul, kui see on tingitud raugaeast.

Selle normi sihiks on samuti soo edasikandmine. Kui on abiellunud isik, kes pole suuteline kas suguakti sooritama või sigitama, kaoks mõte sarnase isikuga abielusuhet pidada. Aga kui impotentsus on tingitud raugaeast, puudub alus abielu lahutada. Raugaea saabumist oli võimalik teisel poolel ette näha ning sellest hoiduda. Pole ta siiski seda teinud, ei võiks abielu lahutada.

Mainitud säte on alguse saanud Luteriusu Kirikuseaduse § 377 p.3 (V.S.K.XI köide I jagu). Seal aga lubatakse abielu lahutada impotentsuse pärast vaid siis, kui selles on süüdi kostja. Muidu mitte. Ka Riigikohus Abieluseaduse § 25 p.2 sisu tõlgendades on leidnud, et impotentsus on vaid siis lahutuse põhjuseks, kui abikaas on

58

impotentsuses ise süüdi . Seda seisukohta ei saa

57) L.Bertenson - Fizičeskie povodõ k prekraštšeni ju bračnago sojuza. Petrograd 1917, lk.30-85.

58) Riigikohtu ts.os.otsus nr.273-1935.a.

siiski pooldada. Kuigi kõnesolev säte on arenenud Kirikuseaduse § 377 p.3, kus pidi esinema süü, ei saa seepärast veel järeldada, et ka siin peaks süü olema. Kui Abieluseadusse oleks üle võetud Kirikuseaduse paragrahv muutmatult, oleks ka süü moment sellesse sisendatud. Et süüdi aga mainitud pole, see näitab, et sellega pole tahetud üldse arvestada. Päälegi oleks sarnane tõlgendus vastuolus isiku loomäpäraste tungidega ning abielu õige mõttega. Kui ~~isk~~ oli enne abiellumist juba impotent või muutub selleks hiljem, kaoks ära igasugune mõte sarnase isikuga abielusuhet jätkata. Kui Riigikohtus leiab, et süümoment on siin määrava tähtsusega, siis peaks ka impotentne abielupool süüdi tunnistatama. Seda aga siin pole. Ka see peaks näitama, et süüalisuse momendil pole siin tähendust, vaid faktil, et abielupool on sugu- või sigitusvõimetu. Seejuures pole sugugi oluline, kas impotentsus on tingitud füüsilistest või psüühilistest põhjustest ⁵⁹. Ainult sel juhul ei võiks abielu lahutada impotentsuse pärast, kui selles on süüdi just nõudja ise.

59) Võrdle ka Riigikohtu otsus nr.298-1937.a.

Näiteks sunnib mees naist tegema aborti, mille tagajärjel jääb viimane sigitusvõimetuks, ei võiks lubada sarnasel juhul abielu lahutada impotentsuse alusel, sest selleks oleks nõudja võinud hoiduda.

On impotentsus tingitud raugaeast, ei saada sellel alusel abielu lahutada. Seepärast on võimalik hagi esitada ikka vaid selle eani, kus kostja võib muutuda kas sigitus- või sugutusvõimetuks raugaea saabumise tõttu⁶⁰. 1936.a. Tsiviilseaduse eelnõu järgi võib impotentsuse pärast abielu lahutada vaid siis, kui see on tekkinud enne abielumist⁶¹.

Abikaasade tervisline seisund väljaspool impotentsust võib mõnikord takistada ka normaalset abielu. Seepärast normeeribki seadus sarnaseid terviserikkeid, mis võivad osutuda abielulahutuse ajenditeks. Nii määrab Abieluseaduse § 26, et abikaasa võib nõuda lahutust, kui teine abikaas on abielu ajal jäänud vaimuhaigeks. Vaimuhaigus peab osutama parandamatuks ning vältama enne hagi esitamist vähemalt üks aasta. Võrdne vaimuhaigusega

60) Võrdle ka Riigikohtu otsus nr.16-1937.

61) 1936a.Tsiviilseaduse eelnõu § 253.

on, kui üks abielupool põeb langetõbe⁶². Abielu-
lahutuse õigus on ühel abielupoolel ka sel juhul,
kui teine abielupool põeb kas suguhaigust nakatu-
vas järgus, pidalitõbe või mõnda teist äärmiselt
vastikut haigust⁶³.

Vaimuhaigust abielulahutamisel aluseks võttes
peab haigus olema tunnustatud parandamatuks. Muidu
pole mõeldav abielulahutamine sellel alusel. Lange-
tõbe korral jätkub ainult haiguse faktist abielu
lahutamiseks.

Suguhaiguse puhul lahutamisel võidakse arves-
tada üksnes haigusega nakatavas järgus hagi tõuse-
tamise ajal. Varem suguhaigus, mis välja arstitud,
pole mõõduandev⁶⁴. Samuti pole oluline, kui kohtu-
otsuse tegemise ajal on kostja tervenenu; on kül-
lalt abielu lahutamiseks, kui ta oli nakatavalt
haige hagi esitamisel.

Siin võib tekkida küsimus, kas suguhaigus
peab olema saadud just abielurikkumise toimele?

On võimalik, näiteks, sifilist saada ka ilma sugu-

62) Abieluseadus § 26 p.1.

63) - " - § 26 p.2.

64) Riigikohtu otsus 649-1936.a.

aktita. Selles küsimuses tuleks asuda seisukohale, et see pole oluline, kas haigus on saadud väljaspool abielu suguakti toimet või muidu. On küllalt faktist, et abielupool oli suguhaige hagi esitamisel ning selles polnud süüdi nõudja. On aga suguhaiguse ise põhistanud hageja, ei võiks lahutust sellisel korral lubada, sest sel juhul on hageja ise seda soovinud, olgu otseselt või kaudselt.

Abieluseaduse § 27 alusel võib üks abikaasa nõuda lahutust, kui teine abielupool on andunud liigjoomisele, pillamisele, kiimalisele elule või elab üldse kõlvatut elu.

Kõlvatu elu all tuleb mõelda kõiki selliseid käitumisi, mida ei või oodata korralikult abielupoolelt. Siiä hulka võiks arvata ka abielurikkumist, kuna abielupoole seisukohalt tuleks ka seda pidada kõlvatuks.

Abielu lahutamise korral pillamise või liigjoomise pärast peab kohus ise hindama fakte ning nende varal nentima, et pillamine kui ka liigjoomine on aset leidnud . Seadus pole tõmma-

manud piire, millistest alates on tegemist liigjoomise või pillamisega. Seepärast on piiri tõmbamine selles küsimuses jäänud kohtu suvaks. Kuid kohus peab küsimuse kaalumisel arvestama ikka sellega, kas pillamine kui ka liigjoomine kuidagi majustavad halvavalt pereelu või ei. Kui peaks osutuma nii, et see pereelu kuidagi ei riiva, siis muidugi ei saa lahutus toimuda.

Ühe abielupoole halb käitumine teise suhtes annab viimasele õiguse nõuda lahutust. Abieluseaduse § 27 annab võimaluse ühele abielupoolele nõuda lahutust, kui teine abikaas: 1) kavatseb talt võtta elu või rikkuda ta tervist; 2) käitub temaga julmalt; 3) ei täida tahtlikult kohustusi pere ülalpidamises või ei hoolitse teise abielupoole eest või jätab pere üldse väga hooletusse; 4) katsub temalt vabadust võtta või 5) teotab ta au.

Julma käitumise all tuleb mõelda ühe abielupoole sarnast talitusviisi, mis teeb teisele abielupoolele kooselu võimatuks. Üksikut kokkupõrget ärritushoos ei võiks selleks pidada. Samuti pole küllaldaseks tõenduseks see, kui ühte on kord ka-

Ex libit. matr. 1928.

ristatud teise abielupoole löömisel . Peab näidatama ikka selliseid fakte, millest ilmneks sedaliiki julm kohtlemine, mis teeb kooselu võimatuks.

Kui üks abielupool taotleb abielu lahutust sel põhjusel, et teine abikaasa kavatseb talt elu võtta või tervist rikkuda, siis peab ta kohtule näitama, et sedaliiki kavataus on tõeline ning ohtlik. Nii tõelikkust kui ka ohtlikkust hindab ise kohus.

Abielu on võimalik lahutada, kui üks abielupool ei hoolitse perekonna või teise abielupoole eest. Siinjuures peab aga talle osutama võimalikuks hoole omistamine. Ei või kunagi hooletuseks lugeda seda, kui üks abielupool väliste asjolu tõttu ei suuda küllaldaselt hoolitseda ei perekonna ega ka abikaasa eest, näiteks halva tervise pärast. Hooletus peab olema süüline, kuna lahutuse korral tunnustatakse kostja süüdlaseks pooleks.

Auteotamise korral peab kostja käitumine olema selline, et see mahuks teotamise mõistesse kriminaalseaduse mõttes. Ei võiks abielulahutuse

66) Võrdle Riigikohtu otsus nr.1323-1930.a.

põhjuseks lugeda sarnast käitumist, kus üks abielu-
pool avaldab teise kohta küll aumadaldavaid asja-
olusid, kuid need osutuvad õigeteks, nagu Riigiko-
hus arvab⁶⁷. Kui üks abielupool peab intiimsuhteid
väljaspool abielu teistega, teine abielupool aval-
dab seda teistele, ei võiks ometigi seda pidada
abikaasa au teotamiseks. Sel juhul võiks abielu-
rikkuja ise lahutust hageda või teise abielu hagi
korral abielurikkumises esitada vastuhagi teotami-
ses. Seepärast ei saa õigeks pidada ka äsjamaini-
tud Riigikohtu seisukohta. Au teotamist tuleb mõõta
sama mõõdupuuga nagu kriminaal õiguseski ning anda
võimalus esitada ka exceptio veritatis⁶⁸.

Vabaduse rikkumine seisab selles, et üks
abielupool kitsendab teise isiklike vabadusi, mis
on kindlustatud igale isikule. Sii kuuluvad, näi-
teks, muuhulgas kinnihoidmine, kinnipidamine jne⁶⁹.

Peaaegu kõik ülalloodatud põhjused on suu-
natud teise abielupoole vastu. Seepärast võtab see
hagiõiguse, kui neid on teisele abielupoolele an-
deks antud.

Hagi võidakse esitada kuue kuu kestel arva-

67) Riigikohtu otsus nr. 92-1936.a.

68) Kriminaalseadustik § 494-504.

69) - " - § 460-462.

tes päevast, mil need saavad hagejale teatavaks, kuid mitte üle 5 aasta arvates lahutus põhjuste tekkimisest.

Abielupool võib taotleda lahutust ka sel juhul, kui teine abikaas on kohtu poolt karistatud kas kinnipidamisega vangiroodus, parandusmajas või mõne teise veelgi raskema karistusega, samuti ka siis, kui karistatud vangistusega varguse, kelmuse, võõra vara omastamise või raiskamise pärast.⁷⁰

Siin esineb ühelt poolt abielulahutuse põhjusena karistuse raskus, teiselt poolt aga süütegude liik. Tekib küsimus, kuis vaadata tingimusi karistamisele? Kui kedagi karistatakse, näiteks, varguse pärast 2 kuulise vangistusega tingimisi mõneaastase katseajaga. Kas sellisel korral saadakse abielu lahutada? Riigikohus otsusega nr.13-1931a. on leidnud, et ei saa, kuna tingimusi karistamise puhul kustuvat nii süütegu kui ka karistus, kui uut süütegu pole sooritatud katseaja kestel. See seisukoht pole aga õige. Kehtiva kriminaalseaduse sisu järgi ei vabane karistatu süüst ega määratud ka-

70) Abieluseadus § 29.

ristusest, vaid üksnes karistuse kandmisest .

Seepärast ei saa kuidagi öelda, et tingimusi karistamine polegi karistamine. See on ikka tavaline karistus. Ainult kandmisest vabastatakse karistatu. Inglise ja veel mõne teise seadusandluse järgi ei loeta tingimisi karistamist pääle katseaja möödumist karistuseks. Mujal küll. Samuti ka meil.

Võib-olla oleks elupärasem, kui tingimusi karistamise puhul mitte lubada abielulahutust, kuid seadusest küll seda järeldada ei saaks.

Andestuse kohta seadus midagi ei lausu, kuid tuleb siiski tunnustada, et see võtab õiguse hagi esitada. On ju hagi esitamine hageja isiklik asi, mida ta võib igal ajal tagasi võtta. Nii võib ta ka andestada, loobudes seega igavesti hagi esitamisest.

Tsiviilseaduse eelnõu sätib peaaegu samuti seda instituuti. Abielu on võimalik lahutada, kui üks abielupool on mõistetud vangimajja üle 1 a., samuti ka sel juhul, kui karistatud vangimajaga varguse, kelmuse, võõra vara omastamise või rais-

72

kamise pärast .

Lõpuks võidakse abielu lahutada abikaasade ühisel
ning vankumata palvel. ⁷³ Palve tuleb isiklikult alla
kirjutada ning esitada ⁷³ kohtule. Pärast kolme kuu
möödumist peavad pooled veelkord kohtus tunnistama,
et nad toetavad vankumataalt esitatud palvet. Alles
siis võidakse abielu lahutada.

Välismaal lahutatud ning maksvusetuks tunnis-
tatud abielude suhtes püsib kehtiv õigus Haagi 1902a.
Konventsioonil ⁷⁴. Vastavalt sellele tunnustab keh-
tiv õigus abielu, mis lahutatud või kehtetuks tun-
nustatud väljaspool Eesti territooriumi meil kehti-
vaks, kui: 1) see on kehtetuks tunnustatud või la-
hutatud selle maa seaduste kohaselt, kus toiming
aset leidis; 2) kui üks tühistamise või lahutamise
põhjustest vastas meie, teine lahutusmaa seadustele ⁷⁵.
Kui lahutamine väljaspool on toimunud vabal leppel,
tunnustab kehtiv seadus vaid lahutust siis, kui pooled
lahutuse registreerimispalves veelkord kinnitavad, et
abielu on lahutatud nende ühispalvel.

Eestis võib välismaalasi samadel alustel nagu
omamaakodanikkegi lahutada ⁷⁶. Ainult üks lahutus-
põhjus peab vastama nende kodumaa seadustele.

73) Abieluseadus § 30, Tsiv.seaduse Eelnõu § 257.

74) Võrdle A.Piip - Rahvusvahelise õiguse süsteem.
Tartu 1927, lk.231.

75) Abieluseadus § 34.

76) - " - § 35.

2. Abielu lahutamise järelmid.

Üldiselt kaasuvad abielulahutamiseiga samasugused järelmid, nagu abielu tühistamisegi korral, mida oleme käsitlenud eespool.

Lahutamise korral katkeb abielusuhe sellest momendist, mil jõustus kohtuotsus. Kõik suhted, mis loodud ning teostatud abielu ajal, jäävad maksvateks.

Lahutatud naine hoiab üldiselt alles mehe perekonnanime. Ainult sel juhul, kui naine tunnustatakse süüdlaseks pooleks, võib mees paluda kohut, et naiselt võetakse ära ta senine perekonnanimi ning antakse tagasi endine perekonnanimi⁷⁶. Muidu võib nime äravõtmise toimuda üksnes naise enda soovil või mõlema abielupoole palvel.

Laste saatuse lahendab samadel põhimõtetel nagu abielu tühistamisegi korral, määrates lapsed selle abielupoole juurde, kus on paremad eeldused nende kasva-

⁷⁷ tamiseks. Vanemal, kelle juurest lapsed kohtuotsusega ära võetud, võivad lapsi edaspidi vaatamas käia. Seda ei vajatse kohus lahutusotsuses mainida, vaid see on ette nähtud juba kehtivas eraõiguses⁷⁸. Peaks abielupool, kelle juures lapsed asuvad, takistama teisel kokkusaamist, tuleb selleks esitada erihagi.

-
- 76) Abieluseadus § 32.
77) - " - §§ 19, 33.
78) BES § 200².

II o s a .

=====

§ 3. Abielusuhte lõpetamiskord.

a. Asja algatamine.

Abielusuhte lõpetamine toimub kohtus. Meil selleks erilist kohut pole, vaid abieluasjad lahendab tsiviilkohus. Üldiselt käitub kohus ka abieluasjades TKS alusel ⁷⁹. Kõik tsiviilprotsessi põhimõtted kehivad üldiselt ka abieluasjades. Ainult võistkondlikkuse ja formaalse tõe avastamisel printsip pole abieluasjades rakendamist leidnud puhtakujuliselt. On jäetud kohtule võimalus ka omal initsiatiivil töendeid koguda, et selgitada objektiivset tõe. Menetlus kohtus toimub üldises korras alljärgnevate eranditega.

1. Kohtualluvus.

Kõik hagid ja palved, mis taotleavad abielusuhte lõpetamist, alluvad ringkonnakohtule ⁸⁰.

Abielu maksvusetuks tunnustamise asjad Abieluseaduse § 12-20 alusel alluvad sellele ringkonnakohtule, kus abielu on sõlmitud.

Abielu lahutamise asjad alluvad üldiselt sellele ringkonnakohtule, kus on kostja elukoht hagi esitamise

ajal (§ 1356² p.2 d). Kui kostja elab välismaal või viibib vahi all või on ta elukoht üldse teadmata, võidakse hagi esitada ka nõudja elukoha järgi. Lahutatakse aga abielu poolte ühisel palvel, siis võib ühisel avaldusel asja allutada ükskõik kumma abielupoole elukoha-kohtule (§ 1356² p.2 b).

Alluvusvaidlused, mis siin võivad tekkida, tulevad lahendada üldalustel TKS § 229-244' järgi.

2. Hagi esitamine.

Hagid ja palved, mis taotleavad abielusuhte lõpetamist, peavad olema esitatud palujate nimel ning nende eneste poolt alla kirjutatud. Palved, mis taotleavad abielulahutust või abielu kehtetuks tunnustamist vaidluse korras (Abieluseaduse §§ 21-30 ja 14 alusel) peavad paluja tõestatud allkirja kandma. Tõestada võib allkirja kas notar, jaoskonnakohtunik, politsei või
81
vallavalitsus .

Kuna abielulahutus ja abielu vastu vaidlemine on kõrgisiklik õigus, seepärast ei või asja enne algatada, kui ametlikult on tõestatud, et taotlus on saabunud pädevalt isikult.

Abielulahutust kui ka abielu kehtetuks tunnusta-

mist võivad algatada kõik abielupooled. Allealised, samuti ka need abikaasad, kes on pillamise pärast hool-
duse all, võivad abielulahutuse ja maksvusetuks tunnus-
tamise asju algatada ning ajada iseseisvalt. Nad või-
vad olla neis asjus ka kostjateks ning anda omal nimel
volikirja. Abielusuhte lõpetamise asjus pole abielunai-
sel vaja nõuandjat ⁸².

Kui soovitakse anda volitust abieluasja ajamiseks
mõnda teisele, siis peab volituses otse mainitama, et
õigus on abieluasju ajada ⁸³. Sellise volituse alusel,
mis annab õiguse ajada kõiki tsiviilasju, pole õigust
abieluasju ajada.

Eri volitusel võib volinik abieluasju kohtus aja-
da, kuid ei saaneid ise algatada. Algatamiseks peab ole-
ma abielupoole isiklik avaldus.

Hagid ja palved, mis taotlevad abielu kehtetuks
tunnustamist Abieluseaduse § 12 ja 13 alusel on vabad
nii kohtulõivust kui ka tempelmaksust. Muid abielusuhte
lõpetamistaotlusi tuleb tempelmaksustada üldalustel.

Kohtulõivu tuleb määrata ühistel alustel nende asjadega,
mis pole hinnatavad.

82) TKS § 1356⁴/₅.

83) TKS § 1356¹.

b. Menetlus kohtus.

Nii eelmenetlus kui ka tuvastusmenetlus abielu-
asjades on üldjoontes samane, nagu tsiviillasjadeski.
Kohtunikkude taandumises, taandamises, tunnistajate ja
asjatundjate väljakutses ning küsitluses kehtib üldi-
ne kord, samuti ka muudes kohtu toimingutes.

Abielu kehtetuks tunnustamise asjus Abieluseaduse
§ 12 ja 13 alusel võtab prokuratuuriesindaja osa ⁸⁴.
Oluline pole, kas asi on algatatud prokuratuuri või
asjasthuvitatud eraisiku palvel.

Siin esineb prokurör kohtupoolena. Ta kogub
asja kohta andmeid ja esitab neid kohtule. Enne otsuse
tegemist avaldab arvamust asja kohta. Kui prokurör
leiab, et otsus pole kokkukõlas tema veendega, võib
sellele edasi kaevata üldises korras ⁸⁵.

Abielu kehtetuks tunnustamise ja lahutuse asjus
on kohtuotsused kinnised ⁸⁶. Pooltel on õigus jätta
kinnisele istungile 3 isikut kummagilt poolt.

Abielusuhte lõpetamise asjas võib kohus teha
igas asja seisundis pooltele kohuslikuks isikliku
ilmumise. Samuti võib ta omal suval koguda asja koh-
ta tõendmaterjale ega ole seotud poolte poolt esitatud

84) TKS § 1356⁷.

85) Ibid.

86) TKS § 1356⁸.

87

töenditega . Tunnistajad, keda tsiviilasjus võib taandada TKS § 373 p.1-3 alusel, tulevad siin üle kuulata ka sel juhul, kui taandus on esitatud. Ainult ülekuulamine taanduse korral peab toimuma vandeta.

Abieluprotsessis ei või riik jääda niivõrd ükskõikseks, nagu tsiviilasjas. Tsiviilprotsess puudutab protsessipoolte huve, abieluga on seonduvad otseselt pääle poolte veel laste huvid, kaudsel viisil terve riigi ja rahva huvid. Seepärast ei tohi nendes asjades riik jääda ükskõikseks.

Abieluasjade lahendamisel tuleb talitada materiaalse tõe avastamise põhimõttel. Seepärast lubatakse kohtul koguda tõendeid ka omal suval ning kuulata üle tunnistajatena ka sugulasi ja muid, keda tavalises tsiviilprotsessis pole võimalik üle kuulata, kui esitatakse taandus.

c. A s j a o t s u s t a m i n e .

Kohtuotsuse jõustumine ning selle registreerimine pereseisumetis.

Tuvastusmenetluse lõppedes asub kohus otsust tegema. Otsusega kas jätab taotluse tagajärjeta või rahuldab selle kas tervelt või osaliselt.

Kui abielusuhe lõpetatakse ilma et kumbagi poolt tunnustatakse süüdlaseks pooleks, siis jagatakse kohtukulud võrdselt poolte vahel ära⁸⁸. Samuti tuleb toimida, kui mõlemad pooled tunnustatakse süüdlasteks poolteks. Juhul, kui süüdlaseks jääb üks abielupool, langevad kulud tema kanda.

Otsused, millega abielulahutatud poolte ühisel palvel, jõustuvad kohe kuulutamise ja on lõplikud. Nendele enam edasikaebust pole⁸⁹. Muudes asjades jõustuvad kohtuotsused üldalustel.

Pärast esimese astme otsuse seadusjäustumist või teise astme otsuse täitmisaja saabumist saadab kohus ära kirja kohtuotsusest vastavale pereseisusametile, et teha märkust abielusuhte lõpetamise kohta⁹⁰.

Perekonnaseisusamet saanud vastava ära kirja, teeb märkuse raamatuisse abielusuhte lõpetamise üle Perekonnaseisu Seaduse § 49-52 alusel⁹¹.

--ooOoo--

88) TKS § 1356¹⁰₁₂.

89) TKS § 1356¹¹₁₁.

90) TKS § 1356⁻⁻₋₋.

91) Perekonnaseisu Seadus RT 191/192-1925.